

STORTINGET

Innst. 182 S

(2022–2023)

Innstilling til Stortinget
fra justiskomiteen

Dokument 8:41 S (2022–2023)

Innstilling fra justiskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Marian Hussein og Kathy Lie om styrking av barnehusene – helhetlig ivaretagelse og oppfølging av barn i saker om vold og seksuelle overgrep

7. Stortinget ber regjeringen om å evaluere tjenestene barnehusene gir til voksne psykisk utviklingshemmede, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak basert på evalueringen.»

Det vises til dokumentet for nærmere redegjørelse for forslagene.

Til Stortinget

Bakgrunn

I dokumentet fremmes følgende forslag:

1. Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for å sikre stabil drift av statens barnehus over hele landet.
2. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene til å gjelde mistenkte barn, innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte.
3. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene til å gjelde barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA).
4. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene slik at også barn mellom 16 og 18 år kan få tilrettelagte avhør, på lik linje med andre barn.
5. Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene.
6. Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak eller fremme forslag om en mer tydelig regulering av oppfølgingsarbeidet i statens barnehus, slik at man sikrer et mer enhetlig tilbud i hele landet.

Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Kamzy Gunaratnam, Odd Harald Hovland og Maria Aasen-Svensrud, fra Høyre, Aase Marthe J. Horrigmo og Sveinung Stensland, fra Senterpartiet, Ivar B. Prestbakmo og Else Marie Rødby, fra Fremskrittspartiet, lederen Per-Willy Amundsen og Johan Aas, fra Sosialistisk Venstreparti, Andreas Sjalg Unneland, og fra Venstre, Ingvild Wetrhus Thorsvik, viser til representantforslag om styrking av barnehusene – helhetlig ivaretagelse og oppfølging av barn i saker om vold og seksuelle overgrep. Komiteen viser også til Justis- og beredskapsdepartementets uttalelse til dette forslaget i brev av 2. januar 2023. Brevet er vedlagt denne innstillingen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Fremskrittspartiet, viser til at innsatsen gjennom barnehusene er styrket betraktelig gjennom de senere årene, og et eget barnehus i Finnmark er nå under etablering med planlagt åpning juni 2023. Dette barnehuset

skal blant annet bidra til å styrke tilbudet til samiske barn som er utsatt for vold og overgrep.

Flertallet viser til evalueringen av Statens barnehus som ble gjennomført av NOVA i 2021. Hovedbildet i denne evalueringen er at barnehusene fremstår som et viktig, høykompetent og godt innarbeidet tilbud til barn og unge i politianmeldte saker om vold og overgrep. Flertallet viser videre til at barnehusmodellen har funnet sin form når det gjelder oppgaver og involverte aktører.

Flertallet understreker at anbefalingene i evalueringsrapporten nå følges opp av departementet i samarbeid med Politidirektoratet. Flertallet viser til at flere av representantenes forslag inngår i dette oppfølgingsarbeidet.

Flertallet viser til at Statens barnehus har mottatt øremerkede bevilgninger gjennom flere år. Etter oppstartsperioden inngår disse øremerkede bevilgningene i politidistriktenes ordinære rammer, og det forventes at barnehusene driftes etter de forutsetninger som ligger til grunn for bevilgningene.

Flertallet understreker at politidistriktene bør etterstrebe en enhetlig måte å finansiere barnehusene på. Flertallet viser videre til at det årlig ved inngangen til 2022 lå om lag 255 mill. kroner i politidistriktenes rammer til barnehus. Finnmark ble i statsbudsjettet for 2022 tildelt 5 mill. kroner til opprettelse av barnehus i det samiske kjerneområdet, noe som brakte totalen opp til ca. 260 mill. kroner.

Flertallet viser til budsjettet for 2023 og Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv for 2022, der innsatsen mot vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep har høy prioritet. Flertallet viser videre til at barnehusene, som er en del av politiet, er sentrale for å sørge for at barns rettssikkerhet ivaretas, og at hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold eller er vitne til vold, er godt koordinert.

Flertallet understreker at barnehusets målgruppe omfatter de som påtalemyndigheten beslutter at det skal tas tilrettelagt avhør av, jf. straffeprosessloven §§ 239–239 f med forskrift om tilrettelagte avhør. Det omfatter barn og unge opp til 16 år som kan ha vært utsatt for, eller er vitne til, seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, mishandling i nære relasjoner, drap og kroppsskade. Flertallet viser videre til at det omfatter voksne med psykisk utviklingshemming eller annen funksjonsnedsettelse (særlig sårbare) som kan ha vært utsatt for, eller er vitne til de samme forhold som nevnt over.

Flertallet viser til at straffeprosesslovens §§ 239–239 f med forskrift om tilrettelagte avhør imidlertid kun omfatter regler knyttet til avhør av barn med status som fornærmet eller vitne i en straffesak. Flertallet viser også til at det i noen og varierende grad foretas enkelt avhør av mindreårige mistenkte på barnehus, etter an-

modning fra påtalejurist og avhengig av kapasitet på barnehuset.

Flertallet viser til politiets nasjonale faggruppe for avhør som er i ferd med å avslutte sitt arbeid med å utarbeide nasjonale retningslinjer for avhør av mistenkte barn. Disse retningslinjene vil legge til rette for å øke rettssikkerheten til barn med mistenktstatus i straffesak, herunder barn som utøver skadelig seksuell atferd.

Flertallet merker seg at behovet for å øke rettssikkerheten til barn som er mistenkt for lovbrudd, også løftes av NOVA i evalueringen av Statens barnehus. Her anbefales det at målgruppen til barnehusene utvides til også å gjelde mistenkte barn, i utgangspunktet innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte barn.

Flertallet viser til at Politidirektoratet i samarbeid med departementet vil vurdere en eventuell utvidelse av målgruppen til også å omfatte barn/unge med status som mistenkte.

Flertallet understreker at oppfølging og behandling av barn som utøver skadelig seksuell atferd, er kompetansekrevende, sammensatt og tidkrevende. Det er derfor behov for å se nærmere på i hvilken grad Statens barnehus skal gis ansvar for oppfølging og behandling av denne gruppen. Etter dagens ordning skal barnehusene kun tilby korttidsbehandling i gitte unntakstilfeller. Videre er det blant annet behov for å se hen til øvrig behandlings- og hjelpetilbud som finnes, for eksempel i de barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikkene (BUP). I et barnets-beste-perspektiv er det viktigste at denne gruppen blir møtt med riktig kompetanse og får den hjelpen de har behov for. Også den nye opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som er under utarbeidelse, vil ha fokus på tilbudet til barn som utøver skadelig seksuell atferd.

Flertallet viser til straffeprosessloven § 239, som har vært endret flere ganger. I 2008 ble aldersgrensen for når det «skal» benyttes tilrettelagt avhør hevet fra 14 til 16 år. Det ble så vurdert i forbindelse med lovrevisjonen i 2015 om aldersgrensen skulle senkes til 15 eller heves til 18 år, men departementet kom til at 16-årsgrensen skulle bli stående. Flertallet viser videre til at det ble besluttet at tilrettelagt avhør skulle være obligatorisk i flere sakstyper enn tidligere, dessuten at «kan»-regelen i andre ledd skulle omfatte barn mellom 16 og 18 år dersom barnet skal forklare seg i ovenfornevnte saker om seksuelle overgrep fra nærstående. Flertallet mener med dette at denne gruppen er ivaretatt, og kan ikke se at det er grunn til å gjøre endringer nå. Flertallet ser likevel at dette kan endre seg, og at det på et senere tidspunkt kan være behov for å vurdere spørsmålet om tilrettelagte avhør annerledes, og at man da kan komme tilbake til saken.

Flertallet er opptatt av å finne den riktige balansen mellom de forskjellige kolliderende gode hensyn. Den siste utvidelsen av ordningen skjedde etter en om-

fattende utredning og avveining av barns rettigheter etter blant annet Grunnloven § 104, Barnekonvensjonen, Lanzarotekonvensjonen og siktedes rett til rettfærdig rettergang etter Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6, se Prop. 112 L (2014–2015) kapittel 5.4.

Flertallet kan ikke se at det er grunn til å vurdere spørsmålet om tilrettelagt avhør annerledes nå, og ber departementet eventuelt komme tilbake med en vurdering dersom det skulle identifiseres behov for å utvide anvendelsesområdet for slike avhør ytterligere.

Flertallet viser til at ut over tilrettelagte avhør som er hjemlet i straffeprosessloven, reguleres barnehusenes arbeid med koordinering, oppfølging og behandling av Felles retningslinjer for Statens barnehus (2016).

Flertallet viser til at i 2023 skal Politidirektoratet sammen med Helsedirektoratet og Bufdir revidere Felles retningslinjer for Statens barnehus. Målet er at arbeidet skal føre til en tydeligere regulering av oppfølgings- og behandlingsarbeidet, styrke integreringen av det medisinske tilbudet samt bidra til avklaringer der det er behov.

Flertallet viser til at behovet for en tydeligere regulering av barnehusets virksomhet var et av temaene NOVA ble bedt om å vurdere i forbindelse med evalueringen. Bakgrunnen for dette var Stortingets anmodningsvedtak 795 av 29. mai 2018, der regjeringen bes:

«fremme forslag om et eget lovverk for Statens barnehus som sikrer ivaretagelse av hele mandatet til Statens barnehus.»

Flertallet viser til at det i utredningen «Svikt og svik» (NOU 2017:12) ble foreslått å:

«gjennomføre en ny evaluering av ordningen med barnehus, med siktemål om en lovfesting av barnehusenes virksomhet», for å sikre bedre samarbeid mellom tjenestene.»

Flertallet viser til at i evalueringsrapporten påpeker NOVA behov for en tydeligere regulering av oppfølgingsarbeidet i barnehusene. Flertallet viser også til at det anbefales at departementet avventer spørsmålet om innføring av en egen barnehuslov inntil det er innhentet et bredere kunnskapsgrunnlag. Det vil blant annet være behov for å utrede andre lands erfaringer med lovfesting samt foretas en kartlegging av de viktigste rettslige uklarhetene som oppstår i skjæringspunktet mellom de ulike regelverkene som berører barnehusene.

Flertallet viser til at departementet med utgangspunkt i NOVAs anbefaling igangsatte et utredningsarbeid i samarbeid med Politidirektoratet.

Flertallet viser til Politidirektoratet, som har igangsatt forarbeid til en evaluering som skal se nærmere på barnehusenes ansvar og oppfølging av særlig sårbare voksne. Flertallet viser til at evalueringen skal

inkludere evalueringspunkter som ser hen til tilbudet som finnes til denne gruppen innenfor rammen av TryggEst, som er utviklet for å hjelpe kommunen med å ivareta sine mest risikoutsatte voksne innbyggere.

Flertallet vil fremheve at Politidirektoratet skal innhente innspill fra Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Statens barnehus til mandatet for evalueringen. Flertallet merker seg at planlagt oppstart av evalueringen er første halvår 2023, avhengig av anskaffelsesprosessen.

Komiteens medlemmer fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet viser til at barnehusene står sentralt i regjeringens arbeid for å sikre at barns rettssikkerhet ivaretas, og at hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, eller er vitner til vold, er godt koordinert.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Fremskrittspartiet er opptatt av at barns rettssikkerhet ivaretas, og at hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, eller er vitner til vold, er godt koordinert. Barnehusene, som står sentralt i dette arbeidet, ble styrket betraktelig under regjeringen Solberg. Senest ved at regjeringen Solberg i statsbudsjettet for 2022 foreslo å etablere et eget barnehus for samiske barn. Disse medlemmer støtter derfor intensjonen i flere av forslagene som fremmes i representantforslaget. Disse medlemmer mener i utgangspunktet det er på sin plass med en egen barnehuslov, men at det samtidig er fornuftig å vente til departementets og Politidirektoratets utredningsarbeid er ferdig.

Disse medlemmer viser til at barnehusevalueringen (NOVA, 2021) slår fast at det fremdeles er områder i landet der lang reisevei til barnehus er en stor utfordring. Det gjør tilbudet mindre tilgjengelig og øker risikoen for at det utvikles ad-hoc-løsninger som på sikt undergraver barnehusmodellen. I barnehusevalueringen trekkes Nord-Norge fram spesielt. Disse medlemmer vil oppfordre regjeringen til å vurdere tiltak for å gjøre barnehuset tilbudet mer tilgjengelig i områder med lang reisevei, enten ved at de ansatte reiser ut for å gjennomføre avhør lokalt eller ved å opprette underavdelinger der det er grunnlag for det. Disse medlemmer mener det er viktig at departementet og Politidirektoratet i utredningsarbeidet ser på løsninger for å gjøre barnehuset tilbudet tilgjengelig for så mange som mulig, samtidig som den faglige kvaliteten på tilbudet opprettholdes.

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre understreker at fra barnehusmodellen ble implementert i Norge fra 2007, har det vært den viktigste reformen i nyere tid for barn som har opplevd vold og overgrep. Essensen i barnehusene er at barnas behov står i sentrum – de skal bli avhørt i

barnevennlige omgivelser, på en måte som er bedre tilrettelagt enn vanlige avhør. I tillegg skal barnehusene sikre en helhetlig oppfølging ut over straffesporet. Barnehusenes viktigste kjennetegn og suksessfaktor er altså det doble samfunnsoppdraget. Det jobbes både med et politi- og etterforskningsspor og med et oppfølgings- og behandlingsspor. Også i europeisk og internasjonal sammenheng trekkes barnehusene frem som en lovent praksis for å ivareta barns rettssikkerhet på deres premisser.

Disse medlemmer viser til at en evaluering utført av Norsk institutt for forskning om oppvekst, velferd og aldring (NOVA) i 2021 sier at:

«barnehusene fremstår som et viktig, høykompetent og godt innarbeidet tilbud til barn og unge i politi-anmeldte saker om vold og overgrep.»

Evalueringen peker samtidig på at det har utviklet seg en straffesaksdominans som kan bidra til å underminere barnehusmodellen som et helhetlig og samordnet tilbud. Kjernen i barnehusenes arbeid er at de skal binde sammen politiets etterforskning, medisinske undersøkelser og oppfølging fra det lokale hjelpeapparatet. Denne helhetlige måten å arbeide på er essensiell for å ivareta behovene til barn og sårbare voksne som har vært vitne til, eller blitt utsatt for, vold og overgrep.

Komiteens medlem fra Venstre ønsker å understreke at en slik ubalanse, der straffesaken prioriteres på bekostning av de øvrige delene av virksomheten, strider mot retningslinjene for barnevennlige prosesser, slik de er formulert av internasjonale organer.

Dette medlem viser til at Europarådets retningslinjer om «child-friendly justice» inkluderer prosessene før, under og etter de rettslige forhandlingene. Kompetansen om barn og barns behov blir også sett på som en integrert del av rettsprosessen, jf. Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe on child-friendly justice, 2010, s. 66:

«In cases involving children, judges and other legal professionals should benefit from support and advice from other professionals of different disciplines when taking decisions which will impact directly or indirectly on the present or future well-being of the child, for example, assessment of the best interests of the child, possible harmful effects of the procedure on the child.»

I lys av dette er ubalansen som er i ferd med å utvikle seg, etter dette medlems syn, svært problematisk, og noe myndighetene bør søke å forebygge at skjer.

Komiteens medlem fra Sosialistisk Venstreparti viser til høringsvarene fra Juristforbundet, Forandringsfabrikken, Fellesorganisasjonen, Redd Barna og Statens Barnehus Norge, som i sin essens støtter forslaget som er fremmet av Sosialistisk Venstreparti.

Dette medlem viser til at barnehusene i en årrekke hadde øremerkede midler. Som en konsekvens av at ordningen med øremerkede midler er avvirket, har barnehusene havnet langt ned i politiets organisasjonsstruktur uten råderett over eget budsjett. Flere barnehus opplever stramme økonomiske rammebetingelser. Dette fører til strengere prioritering og et tydelig fokus på å følge opp aktiviteter begrenset til den aktuelle straffesaken. Dette kan føre til at barn og unge ikke får den oppfølgingen de kan ha behov for, når politiavhørene ved barnehusene er ferdige. Det kan også føre til ulik kvalitet i tilbudet for barn i ulike regioner.

Dette medlem viser til Juristforbundet og Redd Barna sine høringsvar, som støtter innholdet i forslaget og peker på den negative utviklingen etter at de øremerkede midlene ble fjernet.

For å sikre mer forutsigbarhet for barnehusene fremmer dette medlem følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for å sikre stabil drift av Statens barnehus over hele landet.»

Komiteens medlem fra Venstre viser til at NOVA i evalueringsrapporten anbefaler at barnehusene organiseres som egne enheter i politidistriktene som legges direkte under politimesteren, dvs. på nivå 2 i politiorganisasjonen. Å plassere barnehusene på nivå 2 i den organisatoriske politistrukturen i politidistriktene, vil innebære at barnehuslederne inkluderes i politimesterens ledergruppe og får ansvar for eget budsjett.

Dette vil etter dette medlems syn gi barnehusene større synlighet, legitimitet og råderett over eget budsjett. En slik organisering vil gi en mer enhetlig organisasjon i politiet og kunne styrke barnehusenes innflytelse over beslutninger som gjelder barnehusvirksomheten som ikke er koblet til avhøret. Det vil også sikre at barnehusene kan drive nødvendig fagutvikling.

Dette medlem viser til at en slik løsning også er trukket fram i Fellesorganisasjonens høringsinnspill som en måte å ivareta en reell tosporet modell på.

Dette medlem fremmer på denne bakgrunn følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen plassere barnehusene på nivå 2 i den organisatoriske politistrukturen i politidistriktene, slik at barnehuslederne inkluderes i politimesterens ledergruppe og får ansvar for eget budsjett.»

Komiteens medlemmer fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre viser til at da barnehusene ble etablert, ble det bestemt at det kun er anmeldte saker som skal være barnehussaker. Barnehusenes målgruppe følges derfor av bestemmelsene om tilrettelagte avhør i straffeprosessloven § 239 og i retningslinjene for barnehusene. Begge steder fremkommer det at det skal tas tilrettelagt avhør av barn og unge opp til 16 år som

kan ha vært utsatt for, eller vitne til, seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, mishandling i nære relasjoner, drap og kroppsskade. Tilrettelagte avhør gjør at sårbare barn blir skjermet mot belastningen det innebærer å skulle avgi forklaring i retten, fordi et opptak vises isteden.

Disse medlemmer viser til at tilrettelagte avhør imidlertid kan benyttes ved avhør av barn mellom 16 og 18 år i saker som gjelder incest, søskenincest og seksuell omgang med andre nærstående. For disse straffebudene er det altså gjort unntak fra den generelle aldersgrensen på 16 år. Disse medlemmer mener aldersgrensen generelt bør utvides, slik at alle barn mellom 16 og 18 år under de nevnte straffebudene over kan få rett til tilrettelagt avhør på lik linje med andre barn.

Disse medlemmer viser videre til at det i dag er store mangler i tilbudet til barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA). Selv om barnehusene tilrettelegger for flere slike avhør i året, er ikke unge med såkalt problematisk eller skadelig seksuell atferd formelt innenfor barnehusenes mandat. Å sikre en god oppfølging av denne gruppen er viktig for å hjelpe utsatte barn som av ulike årsaker har blitt utøvere, og deres familier, samt for å forebygge en videre negativ utvikling hos barnet.

Disse medlemmer viser til at i evalueringen utført av NOVA støttes forslaget om at målgruppen til barnehusene utvides til å gjelde mistenkte barn, og i utgangspunktet innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte barn. Barn mistenkt for straffbare handlinger har også behov for særskilt tilrettelegging som følge av at de er barn, og mange av dem har dessuten erfaringer som utsatte. I tillegg kan det å fange dem opp tidlig med tanke på behandling forebygge vold og overgrep i fremtiden. Et tilleggsargument er at medisinsk undersøkelse kan være av viktighet for både straffesaken og barnet. Barneombudet har også løftet dette frem i sitt innspill til en ny stortingsmelding om ungdomskriminalitet.

Disse medlemmer viser til hørings svar fra Forandringsfabrikken, som sier:

«undersøkelsen 'Ikke slem det handler om noe' (2021) viser at kun 9 % av barna som hadde vært i avhør som mistenkt opplevde avhøret som trygt. På barnehuset er det rammer som gjør det lettere å skape trygghet hos barnet.»

videre skriver Forandringsfabrikken:

«FF støtter dette forslaget. Selv om barn fyller 16 år, er det fortsatt et barn, og trenger det tydelige fokuset på trygghet, som er på barnehusene. De trenger også mulighet for oppfølging på barnehus. Alle barn under 18 år har de samme rettighetene etter FNs barnekonvensjonen. Dagens praksis gjør at en 15-åring og en 16-åring kan møtes på svært ulike måter. Dette kan ikke fortsette.»

Disse medlemmer viser også til hørings svar fra Redd Barna, som skriver at:

«dette er et viktig forslag som bør på plass. [...] Mistenkte barn er også i en sårbar situasjon i møte med politiet. Vi vet at mange av disse barna ofte selv har vært utsatt og trenger ekstra tilrettelegging i avhør og tett oppfølging. God ivaretagelse av mistenkte er også viktig for å forebygge framtidige overgrep.»

Disse medlemmer viser til Statens Barnehus Norge sitt hørings svar, der de skriver:

«Barn er på grunn av alder og modning i utgangspunktet sårbare, og trenger særlig tilrettelegging for å ivareta sin rettsikkerhet når de blir involvert i straffesak. Mistenkte barn bør på denne bakgrunn inngå i barnehusets mandat på samme måte som utsatte barn. Utvidelse av målgruppen mot mistenkte barn vil kreve en avklaring på hvilke straffebud som bør utløse rettighet om avhør på barnehus. Det vil være behov for å tilpasse barnehusenes lokaler slik at det ikke utgjør noen risiko å gjennomføre avhør av både fornærmede og mistenkte barn samtidig på barnehus. Flere barnehus har allerede lokaler tilpasset avhør av særlig sårbare voksne som er godt egnet til avhør av mistenkte barn. For øvrig vises det til Norges tiltredelse til Lanzarotekonvensjonens anbefalinger om beskyttelse av barns rettigheter i rettslige og andre beslutningsprosesser, jamfør Child-friendly justice (Council of Europe on child-friendly justice, 2010.)»

Disse medlemmer viser videre til Statens Barnehus Norge sin understreking om å utvide målgruppen til å gjelde barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd. Der skrives det:

«Barnehusene støtter dette forslaget og ber om igangsettelse uten ytterligere forsinkelser. [...] Vi vil understreke at hensikten med tiltaket ikke er ment som en kriminalisering av barn som ellers ville fått hjelp i hjelpeapparatet. Hensikten er at barn og unge som er involvert som mistenkte i en politianmeldt sak skal ha samme rettigheter for tilrettelegging av avhørssituasjonen, og samme tilbud oppfølging etterpå, som barn som er utsatt. Vi mener dette vil styrke rettsikkerheten til både mistenkte og utsatte barn, og det er i tråd med Norges forpliktelser til barnevennlige rettsprosesser. Dessuten gir det økt sjanse for å avdekke eventuelle straffbare forhold mistenkte barn selv har vært utsatt for av andre.»

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for barnehusene til å gjelde mistenkte barn, innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte.»

«Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for barnehusene til å gjelde barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA).»

«Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for barnehusene slik at også barn mellom 16 og 18 år kan få tilrettelagte avhør, på lik linje med andre barn.»

Disse medlemmer viser til at barnehusets mandat knyttet til koordinering, oppfølging og behandling ikke har en tilsvarende forankring i lovverk som tilrettelagt avhør og er kun regulert gjennom Felles retningslinjer for Statens barnehus. For å sikre den helhetlige hjelpen er det derfor nødvendig å gjennomgå forskerens anbefalinger (NOVA) og fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene, samt at oppfølgingsarbeidet i Statens barnehus blir regulert tydeligere enn i dag, slik at det sikres et enhetlig tilbud i hele landet.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene.»

«Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak eller fremme forslag om en mer tydelig regulering av oppfølgingsarbeidet i Statens barnehus, slik at man sikrer et mer enhetlig tilbud i hele landet.»

Disse medlemmer viser til at de to evalueringsrapportene om barnehusene fra 2012 og 2021 i liten grad belyste barnehusenes tilbud til og ivaretagelse av voksne psykisk utviklingshemmede, dette til tross for at det fra 2016 til 2019 var gjennomført mellom 131 og 157 tilrettelagte avhør hvert år, altså til sammen langt over 500 avhør med psykisk utviklingshemmede.

Disse medlemmer merker seg at ifølge forskerens bak rapportene var bakgrunnen for at voksne psykisk utviklingshemmede ikke var inkludert, at det var en begrenset økonomisk ramme for evalueringen. Å ivareta rettssikkerheten til psykisk utviklingshemmede og personer med tilsvarende funksjonsnedsettelse er viktig, og det er behov for mer kunnskap om både avhørene og straffesakssporet, men også om hvordan barnehusene arbeider med oppfølgingen av sårbare voksne i etterkant av avhør, og hvordan sårbare voksne selv opplever denne oppfølgingen.

Disse medlemmer viser til Norsk Forbund for Utviklingshemmede, som i sitt hørings svar støtter innholdet i forslaget.

På denne bakgrunn fremmer disse medlemmer følgende forslag:

«Stortinget ber regjeringen evaluere tjenestene barnehusene gir til voksne psykisk utviklingshemmede, og

eventuelt komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak basert på evalueringen.»

Forslag fra mindretall

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti og Venstre:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for barnehusene til å gjelde mistenkte barn, innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte.

Forslag 2

Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for barnehusene til å gjelde barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA).

Forslag 3

Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen for barnehusene slik at også barn mellom 16 og 18 år kan få tilrettelagte avhør, på lik linje med andre barn.

Forslag 4

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene.

Forslag 5

Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak eller fremme forslag om en mer tydelig regulering av oppfølgingsarbeidet i Statens barnehus, slik at man sikrer et mer enhetlig tilbud i hele landet.

Forslag 6

Stortinget ber regjeringen evaluere tjenestene barnehusene gir til voksne psykisk utviklingshemmede, og eventuelt komme tilbake til Stortinget med forslag til tiltak basert på evalueringen.

Forslag fra Sosialistisk Venstreparti:

Forslag 7

Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for å sikre stabil drift av Statens barnehus over hele landet.

Forslag fra Venstre:

Forslag 8

Stortinget ber regjeringen plassere barnehusene på nivå 2 i den organisatoriske politistrukturen i politidistriktene, slik at barnehuslederene inkluderes i politimesterens ledergruppe og får ansvar for eget budsjett.

Komiteens tilråding

Komiteens tilråding fremmes av medlemmene i komiteen fra Arbeiderpartiet, Høyre, Senterpartiet og Framskrittspartiet.

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til representantforslaget og rå Stortinget til å gjøre følgende

vedtak:

Dokument 8:41 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Andreas Sjalg Unneland, Marian Hussein og Kathy Lie om styrking av barnehusene – helhetlig ivaretagelse og oppfølging av barn i saker om vold og seksuelle overgrep – vedtas ikke.

Oslo, i justiskomiteen, den 14. februar 2023

Per-Willy Amundsen

leder

Kamzy Gunaratnam

ordfører

**DET KONGELIGE
JUSTIS- OG BEREDSKAPSDEPARTEMENT**

Justis- og beredskapsministeren

Stortinget - Justiskomiteen
Stortinget
0026 OSLO

Deres ref.

Vår ref.
22/6164 - LIN

Dato
02.01.2023

Representantforslag til uttalelse - Dokument 8:41 S (2022-2023) om styrking av barnehusene - helhetlig ivaretagelse og oppfølging av barn i saker om vold og seksuelle overgrep

Jeg viser til brev datert 22. november 2022, der Justiskomiteen ber om uttalelse i forbindelse med representantforslag om styrking av barnehusene.

Barnehusene står sentralt i regjeringens arbeid for å sikre at barns rettsikkerhet ivaretas og at hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold, eller er vitner til vold, er godt koordinert.

Innsatsen gjennom barnehusene er styrket betraktelig gjennom de senere årene og et eget barnehus i Finnmark er nå under etablering, med planlagt åpning juni 2023. Dette barnehuset skal blant annet bidra til å styrke tilbudet til samiske barn som er utsatt for vold og overgrep.

Forslagsstillerne viser til evalueringen av Statens barnehus som ble gjennomført av NOVA i 2021. Hovedbildet i denne evalueringen er at barnehusene fremstår som et viktig, høykompetent og godt innarbeidet tilbud til barn og unge i politianmeldte saker om vold og overgrep. Barnehusmodellen har funnet sin form når det gjelder oppgaver og involverte aktører. Det påpekes imidlertid at barnehusene har en betydelig straffesaksdominans, noe som gir en ubalanse i det helhetlige tilbudet.

Anbefalingene i evalueringsrapporten følges nå opp av departementet i samarbeid med Politidirektoratet. Flere av representantenes forslag inngår i dette oppfølgingsarbeidet.

Forslaget består av syv punkter, og i det følgende gir jeg min uttalelse til hvert enkelt av dem.

1. *Stortinget ber regjeringen innføre tiltak for å sikre stabil drift av statens barnehus over hele landet.*

Statens barnehus har mottatt øremerkede bevilgninger gjennom flere år. Etter oppstartsperioden inngår disse øremerkede bevilgningene i politidistriktenes ordinære rammer, og det forventes at barnehusene driftes etter de forutsetninger som ligger til grunn for bevilgningene. Årlig lå det ved inngangen til 2022 om lag 255 millioner kroner i politidistriktenes rammer. Finnmark ble i statsbudsjettet for 2022 tildelt 5 millioner til opprettelse av barnehus i det samiske kjerneområdet, noe som brakte totalen opp til ca. 260 millioner kroner.

Som det framgår blant annet av regjeringens budsjettforslag for neste år, og Riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv for inneværende år, har innsatsen mot vold i nære relasjoner og seksuelle overgrep høy prioritet. Barnehusene, som er en del av politiet, er sentrale for å sørge for at barns rettssikkerhet ivaretas og at hjelpen til barn som utsettes for overgrep, mishandling og vold eller er vitne til vold, er godt koordinert.

2. *Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene til å gjelde mistenkte barn, innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte*

Barnehusets målgruppe omfatter de som påtalemyndigheten beslutter at det skal tas tilrettelagt avhør av jf. Straffeprosessloven §§ 239 – 239f med forskrift om tilrettelagte avhør. Det omfatter barn og unge opp til 16 år som kan ha vært utsatt for, eller er vitne til, seksuallovbrudd, kjønnslemlestelse, mishandling i nære relasjoner, drap og kroppsskade. I tillegg omfattes voksne med psykisk utviklingshemming eller annen funksjonsnedsettelse (særlig sårbare) som kan ha vært utsatt for, eller er vitne til de samme forhold som nevnt over.

Straffeprosessloven §§ 239 – 239f med forskrift om tilrettelagte avhør omfatter imidlertid kun regler knyttet til avhør av barn med status som fornærmet eller vitne i en straffesak. I noen og varierende grad foretas likevel enkelt avhør av mindreårige mistenkte på barnehus, etter anmodning fra påtalejurist og avhengig av kapasitet på barnehuset.

Politiets nasjonale faggruppe for avhør er i ferd med å avslutte sitt arbeid med å utarbeide Nasjonale retningslinjer for avhør av mistenkte barn. Disse retningslinjene vil

legge til rette for å øke rettssikkerheten til barn med mistenktstatus i straffesak, herunder barn som utøver skadelig seksuell atferd.

Behovet for å øke rettssikkerheten til barn som er mistenkt for lovbrudd løftes også av NOVA i evaluering av Statens barnehus. Her anbefales det at målgruppen til barnehusene utvides til også å gjelde mistenkte barn, i utgangspunktet innenfor de lovbruddstyper som gjelder for utsatte barn.

I samarbeid med Politidirektoratet vil departementet vurdere en eventuell utvidelse av målgruppen til også å omfatte barn/unge med status som mistenkte.

3. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene til å gjelde barn og unge som utøver skadelig seksuell atferd (SSA)

Oppfølging og behandling av barn som utøver skadelig seksuell atferd er kompetansekrevene, sammensatt og tidkrevende. Det er derfor behov for å se nærmere på i hvilken grad Statens barnehus skal gis ansvar for oppfølging og behandling av denne gruppen. Etter dagens ordning skal barnehusene kun tilby korttidsbehandling i gitte unntakstilfeller. Videre er det blant annet behov for å se hen til øvrig behandlings- og hjelpetilbud som finnes, for eksempel i de barne- og ungdomspsykiatriske poliklinikkene (BUP). I et barnets beste-perspektiv er det viktigste at denne gruppen blir møtt med riktig kompetanse og får den hjelpen de har behov for

Også den nye opptrappingsplanen mot vold og overgrep mot barn og vold i nære relasjoner, som er under utarbeidelse, vil ha fokus på tilbudet til barn som utøver skadelig seksuell atferd.

4. Stortinget ber regjeringen utvide målgruppen til barnehusene slik at også barn mellom 16 og 18 år kan få tilrettelagte avhør, på lik linje med andre barn

Straffeprosessloven § 239 har vært endret flere ganger. I 2008 ble aldersgrensen for når det «skal» benyttes tilrettelagt avhør hevet fra 14 til 16 år. Det ble så vurdert i forbindelse med lovrevisjonen i 2015 om aldersgrensen skulle senkes til 15 eller heves til 18 år, men departementet kom til at 16-årsgrensen skulle bli stående. Imidlertid ble det besluttet at tilrettelagt avhør skulle være obligatorisk i flere sakstyper enn tidligere, dessuten at «kan»-regelen i andre ledd skulle omfatte barn mellom 16 og 18 år dersom barnet skal forklare seg i ovenfor nevnte saker om seksuelle overgrep fra nærstående.

Det er sentralt å finne den riktige balansen mellom de forskjellige kolliderende gode hensyn, og den siste utvidelsen av ordningen skjedde etter en omfattende utredning og avveining av barns rettigheter etter blant annet Grunnlovens § 104, barnekonvensjonen, Lanzarotekonvensjonen og siktedes rett til rettfærdig rettergang etter Grunnloven § 95 og EMK artikkel 6, se Prop. 112 L (2014-2015) kap. 5.4.

Departementet kan derfor ikke se at det er grunn til å vurdere spørsmålet om tilrettelagt avhør annerledes nå. Dersom det på et senere tidspunkt skulle identifiseres behov for å utvide anvendelsesområdet for slike avhør ytterligere, vil departementet komme tilbake til dette.

5. *Stortinget ber regjeringen fremme forslag om lovendringer som tydeliggjør at helsehjelp og psykososial oppfølging må bli en rettighet for dem som benytter barnehusene.*

Utover tilrettelagte avhør som er hjemlet i straffeprosessloven reguleres barnehusenes arbeid med koordinering, oppfølging og behandling av Felles nasjonale retningslinjer for Statens barnehus (2016).

I 2023 skal Politidirektoratet sammen med Helsedirektoratet og Bufdir revidere Felles retningslinjer for Statens barnehus. Målet er at arbeidet skal føre til en tydeligere regulering av oppfølgings- og behandlingsarbeidet, styrke integreringen av det medisinske tilbudet, samt bidra til avklaringer der det er behov.

Behovet for en tydeligere regulering av barnehusets virksomhet var et av temaene NOVA ble bedt om å vurdere i forbindelse med evalueringen. Bakgrunnen for dette var Stortingets anmodningsvedtak 795 av 29. mai 2018, der regjeringen bes: «fremme forslag om et eget lovverk for Statens barnehus som sikrer ivaretagelse av hele mandatet til Statens barnehus». Også i utredningen «Svikt og svik» (NOU 2017: 12) ble det foreslått å: «gjennomføre en ny evaluering av ordningen med barnehus, med siktemål om en lovfesting av barnehusenes virksomhet», for å sikre bedre samarbeid mellom tjenestene.

I evalueringsrapporten påpeker NOVA behov for en tydeligere regulering av oppfølgingsarbeidet i barnehusene. Det anbefales imidlertid at departementet avventer spørsmålet om innføring av en egen barnehuslov inntil det er innhentet et bredere kunnskapsgrunnlag. Det vil blant annet være behov for å utrede andre lands erfaringer med lovfesting samt foretas en kartlegging av de viktigste rettslige uklarhetene som oppstår i skjæringspunktet mellom de ulike regelverkene som berører barnehusene.

Med utgangspunkt i NOVAs anbefaling vil departementet igangsette et slikt utredningsarbeid i samarbeid med Politidirektoratet.

6. *Stortinget ber regjeringen iverksette tiltak eller fremme forslag om en mer tydelig regulering av oppfølgingsarbeidet i statens barnehus, slik at man sikrer et mer enhetlig tilbud i hele landet*

Det vises til svar under forslag 5.

7. *Stortinget ber regjeringen om å evaluere tjenestene barnehusene gir til voksne psykisk utviklingshemmede, og eventuelt komme tilbake til Stortinget*

Politidirektoratet har igangsatt forarbeid til en evaluering som skal se nærmere på barnehusenes ansvar og oppfølging av særlig sårbare voksne. Evalueringen skal også inkludere evalueringspunkter som ser hen til tilbudet som finnes til denne gruppen innenfor rammen av TryggEst som er utviklet for å hjelpe kommunen til å ivareta sine mest risikoutsatte voksne innbyggere. TryggEst skal bidra til å forebygge, avdekke og håndtere vold og overgrep mot denne gruppen.

Politidirektoratet skal blant annet innhente innspill fra Helsedirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet og Statens barnehus til mandatet for evalueringen. Planlagt oppstart av evalueringen er første halvår 2023, avhengig av anskaffelsesprosessen.

Med hilsen

Emilie Mehl